

Autoreferat

1. Imię i nazwisko.

Mariusz Tabaczek

2. Posiadane dyplomy, stopnie naukowe lub artystyczne – z podaniem podmiotu nadającego stopień, roku ich uzyskania oraz tytułu rozprawy doktorskiej.

2011-2016. Graduate Theological Union, Berkeley, CA (USA). Stopień doktora (Ph.D.) w dziedzinie teologii systematycznej i filozoficznej. Promotor: Michael Dodds OP. Temat rozprawy doktorskiej: *Emergence and Divine Action: Exploring the Dispositional View of Causation as a New Philosophical Foundation.*

2008-2010. Wydział Teologiczny Uniwersytetu Adama Mickiewicza w Poznaniu, stopień Licencjatu Kościelnego. Na podstawie rozprawy magisterskiej.

2002-2008. Kolegium Filozoficzno-Teologiczne oo. Dominikanów w Krakowie (*Studium Generale*, akredytacja: Papieska Akademia Teologiczna w Krakowie), stopień magistra teologii. Promotor: Mateusz Przanowski OP. Temat pracy magisterskiej: *Panenteistyczna koncepcja relacji Boga do świata w pismach Arthura Peacocke'a. Próba krytycznej analizy.*

3. Informacja o dotychczasowym zatrudnieniu w jednostkach naukowych lub artystycznych.

2020 – Profesor teologii i filozofii na Papieskim Uniwersytecie św. Tomasza z Akwinu w Rzymie (Angelicum).

2020 – Członek Instytutu Tomistycznego na Papieskim Uniwersytecie św. Tomasza z Akwinu w Rzymie. Praca badawcza. Odpowiedzialny za [Project for Science and Religion](#).

2017 – Wykładowca teologii w Kolegium Filozoficzno-Teologicznym oo. Dominikanów w Krakowie.

2017 – 2020 Pracownik badawczy Instytutu Tomistycznego w Warszawie. Praca badawcza.

2017 – 2020 Dyrektor *Studium Dominicanum* w Warszawie – studium filozofii i teologii dla świeckich (bez akredytacji).

2016 – 2017 Roczne stypendium w ramach Notre Dame institute for Advanced Studies (NDIAS) – Uniwersytet Notre Dame w South Bend, IN.

4. Omówienie osiągnięć, o których mowa w art. 219 ust. 1 pkt. 2 ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz. U. z 2021 r. poz. 478 z późn. zm.). Omówienie to winno dotyczyć merytorycznego ujęcia przedmiotowych osiągnięć, jak i w sposób precyzyjny określać indywidualny wkład w ich powstanie, w przypadku, gdy dane osiągnięcie jest dziełem współautorskim, z uwzględnieniem możliwości wskazywania dorobku z okresu całej kariery zawodowej.

Jako osiągnięcie naukowe spełniające wymogi z art. 219 ust. 1 pkt. 2 ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz. U. z 2021 r. poz. 478 z późn. zm.) prezentuję cykl artykułów oraz wybranych fragmentów z moich dwóch monografii, w których rozwijam oryginalną myśl dotyczącą współczesnej wersji teizmu ewolucyjnego z pozycji klasycznego arystotelizmu i tomizmu. Cykl ten zatytułowałem:

Arystotelesowsko-tomistyczna interpretacja teorii ewolucji – W oparciu o klasyczne rozumienie przyczynowości i oraz klasyczną koncepcję działania Boga w świecie

Cykl zawiera następujące artykuły (uporządkowane chronologicznie)¹:

- [I:1] Mariusz Tabaczek, “Emergence and Downward Causation Reconsidered in Terms of the Aristotelian-Thomistic View of Causation and Divine Action,” *Scientia et Fides* 4, no. 1 (2016): 115–49. <https://doi.org/10.12775/SetF.2016.010>.
- [I:2] John Henry and Mariusz Tabaczek, “Causation,” in *Science and Religion: A Historical Introduction*, ed. Gary B. Ferngren (Baltimore: Johns Hopkins University Press, 2017).²
- [I:3] Mariusz Tabaczek, “Czy współczesne nauki przyrodnicze mogą inspirować filozoficzny i teologiczny namysł nad przyczynowością?,” *Scientia et Fides* 6, no. 2 (2018): 147–80.
- [I:4] Mariusz Tabaczek, “Klasyczny i Współczesny Hylemorfizm a Dusza Ludzka,” *Roczniki Filozoficzne* 67, no. 1 (2019): 149–76, <https://doi.org/10.18290/rf.2019.67.1-8>.
- [I:5] “Aktualność arystotelizmu w kontekście poszukiwań ontologicznego fundamentu informacji biologicznej,” *Filozoficzne Aspekty Genezy* no. 16/17 (2020 2019): 47–81, <https://doi.org/10.53763/fag.2019-2020.16-17.4>.
- [I:6] Mariusz Tabaczek, “What Do God and Creatures Really Do in an Evolutionary Change? Divine Concurrence and Transformism from the Thomistic Perspective,” *American Catholic Philosophical Quarterly* 93, no. 3 (2019): 445–82.³
- [I:7] Mariusz Tabaczek et al., “Posłowie,” w *Ewolucja w świetle wiary. Perspektywa tomistyczna* (Poznań: W drodze, 2019), 225–41.

¹ We wszystkich odnośnikach do moich publikacji stosuję numerację podaną w wykazie osiągnięć naukowych. W głównej części autoreferatu skupię się na omówieniu głównych punktów mojej myśli (propozycji), analizując ich rozwój w poszczególnych tekstach. Będę się do nich odnosił stosując numerację zastosowaną w wykazie osiągnięć naukowych, dodając numery stron, np. [I:1, 134-144].

² W przypadku tej publikacji byłem odpowiedzialny za gruntowne przepracowanie i uaktualnienie artykułu opublikowanego w pierwszym wydaniu publikacji zbiorowej z której ten tekst pochodzi.

³ Artykuł ten jest obecnie tłumaczony na język hiszpański w celu publikacji w czasopiśmie *Espíritu*.

- [I:8] Mariusz Tabaczek, “Ewolucja a dzieło stworzenia — odpowiedź na polemikę Michała Chaberka z teistycznym ewolucjonizmem,” *Roczniki Filozoficzne* 68, no. 4 (2020): 217–49.
- [I:9] Mariusz Tabaczek, “Rola przyczynowości w naukowych modelach wyjaśniania w kontekście powrotu do klasycznej koncepcji działania Boga w świecie,” *Scientia et Fides* 8, no. 1 (2020): 43–75, <https://doi.org/10.12775/SetF.2020.010>.
- [I:10] Mariusz Tabaczek, “The Metaphysics of Evolution: From Aquinas’s Interpretation of Augustine’s Concept of Rationes Seminales to the Contemporary Thomistic Account of Species Transformism,” *Nova et Vetera* 18, no. 3 (2020): 945–72.
- [I:11] Mariusz Tabaczek, “Does God Create Through Evolution? A Thomistic Perspective,” *Theology and Science* 20, no. 1 (January 2, 2022): 46–68.⁴

Punktem wyjścia dla wspomnianego cyklu artykułów są dwie monografie mojego autorstwa. Choć obie wywodzą się z mojej pracy doktorskiej, każda z nich znacząco rozwija pewne kluczowe aspekty poruszone w doktoracie, będące podstawą mojej późniejszej myśli w kontekście teorii ewolucji. W poniższym opisie zwrócę uwagę na te właśnie aspekty oraz fragmenty moich monografii z których pochodzą. Fragmenty te zgłaszam jako dodatkową część dorobku habilitacyjnego:

- [I:12] Mariusz Tabaczek, *Emergence: Towards a New Metaphysics and Philosophy of Science*. Notre Dame, IN: University of Notre Dame Press, 2019: rozdział 4; rozdział 5, sekcja 4; rozdział 6, sekcja 2.3.
- [I:13] Mariusz Tabaczek, *Emergence and Divine Action: An Alternative to Panentheism*. Notre Dame, IN: University of Notre Dame Press, 2021: rozdział 5, sekcja 1-2.

Moja refleksja nad filozoficznymi i teologicznymi aspektami / reperkusjami teorii ewolucji ma swoje początki jeszcze w czasie moich studiów doktoranckich (moja praca doktorska dotyczyła zupełnie innych zagadnień). W tym też czasie opublikowałem dwa ważne artykuły. Zawarte w nich myśli rozwijałem w kolejnych latach. Ponieważ teksty te ukazały się przed obroną mojej pracy doktorskiej nie zgłaszam ich jako część dorobku habilitacyjnego. Wymieniam je jednak ze względu na ich kluczową rolę w całościowym przedstawieniu rozwoju moich badań i proponowanych modeli interpretacyjnych.⁵

- [I:14] Mariusz Tabaczek, “An Aristotelian Account of Evolution and the Contemporary Philosophy of Biology,” in *The 1st Virtual International Conference on the Dialogue between Science and Theology. Dialogo Conf 2014: Cosmology, Life & Anthropology*,

⁴ Moja polemika z Michałem Chaberkim, obejmująca wymienione tu teksty [I:7] oraz [I:8], a także artykuł Michała Chabereka: “Skąd Pochodzą Nowe Formy Substancjalne? – Polemika z Teistycznym Ewolucjonizmem w Ujęciu Mariusza Tabaczka,” *Roczniki Filozoficzne* 68, no. 4 (2020): 199–215, ukaże się w przyszłym roku w tłumaczeniu na język angielski: (1) drukiem w czasopiśmie *Nova et Vetera* oraz (2) online na stronie <https://www.thomisticevolution.org/>.

⁵ Odnośniki do tych tekstów wyróżniam szarym kolorem (np. [I:14, 62-63]).

ed. Cosmin Tudor Ciocan and Anton Lieskovský (Zilina: Publishing Institution of the University of Zilina, 2014), 57–69.

[I:15] Mariusz Tabaczek, “Thomistic Response to the Theory of Evolution: Aquinas on Natural Selection and the Perfection of the Universe,” *Theology and Science* 13, no. 3 (2015): 325–44.

Filozofia przyczynowości

W pierwszej z moich monografii [I:12] wychodzę od precyzyjnego przedstawienia klasycznej teorii przyczynowości Arystotelesa (ze szczególnym akcentem na właściwe rozumienie klasycznego hylemorfizmu jako złożenia bytowego z materii pierwszej i formy substancjalnej – rozumianych jako zasady metafizyczne [zob. także I:4, 152-156]) oraz zwięzłego ujęcia dalszej historii przyczynowości na tle historii filozofii (wszystko to w ramach obszernego *Introduction*). Moją refleksję nad przyczynowością kontynuuję w rozdziale 4 [I:12, 139-180]. Rozdział ten jest analizą najważniejszych teorii przyczynowości we współczesnej filozofii analitycznej. Właśnie ta część monografii jest znacząco rozwinięta w stosunku do mojej pracy doktorskiej. W mojej analizie wychodzę od regulacyjnej koncepcji przyczynowości (z uwzględnieniem teorii *INUS-Conditions* oraz *Inferability view of Causation*), następnie krytycznie omawiam teorie: kontrfaktyczną, probabilistyczną, jednostkową (indywidualistyczną), całą grupę teorii interwencjonistycznych (manipulacyjnych), oraz teorię procesualną. W każdym przypadku przedstawiam dany pogląd na relacje przyczynowo-skutkowe oraz analizuję jego mocne i słabe strony (skrótowe przedstawienie wspomnianych teorii w języku polskim oferuję w [I:3, 158-161]).

Rozważania te stają się punktem wyjścia do rozdziału 5, w którym przedstawiam i szczegółowo omawiam metafizykę mocy i dyspozycji oraz proponowaną w jej ramach koncepcję przyczynowości (*dispositional view of causation*). Ważną częścią mojej analizy jest zaproponowana lista 10 istotnych zalet dyspozycyjnej wersji przyczynowości w odniesieniu do teorii omówionych w rozdziale 4 [I:12, 190-193]. Lista ta jest znacząco rozwinięta w stosunku do ujęcia, które przedstawiam w doktoracie.

Kolejny (6) rozdział mojej pierwszej monografii poświęcam zagadnieniu neo-arystotelizmu jako stanowiska zakorzenionego w metafizyce mocy i dyspozycji. Przedmiotem moich badań jest pytanie o to w jakim stopniu neo-arystotelizm stanowi kontynuację klasycznej myśli Arystotelesa. W ramach próby odpowiedzi na to pytanie (1) zwracam uwagę na analogię pomiędzy możliwością i aktem w ujęciu klasycznym oraz dyspozycją (mocą) i jej manifestacją w ujęciu neo-arystotelesowskim, (2) podkreślam rolę teleologii w metafizyce dyspozycji, oraz (3) zastanawiam się na ile metafizyka ta otwarta jest na stanowisko hylemorficzne. W odniesieniu do ostatniego z wymienionych punktów przedstawiam krytyczną analizę najważniejszych współczesnych (analitycznych) wersji hylemorfizmu, w tym hylemorfizmu mereologicznego i strukturalnego oraz hylemorfizmu zdefiniowanego w odniesieniu do: (i) materii i formy traktowanych jako niekompletnych bytów, (ii) koncepcji re-identyfikacji części w całości i (iii) pandyspozycjonalizmu. Również ta część monografii jest znacząco rozwinięta w stosunku do materiału pochodzącego z mojej pracy doktorskiej

[I:12, 216-241].⁶ Polska (skrótowa) wersja analizy pochodzącej z monografii znajduje się w [I:4, 161-169]. Dodatkowo, w [I:9] zajmuję się rolą przyczynowości w wyjaśnianiu naukowym, ze szczególnym akcentem na wyjaśnianie w naukach biologicznych.

Omówione fragmenty mojej pierwszej monografii pozwalają argumentować na rzecz aktualności arystotelizmu we współczesnej debacie, w aspekcie teorii hylemorfizmu oraz bardziej ogólnie w odniesieniu do teorii 4 przyczyn, esencjalizmu, oraz synergii zasad możliwości i aktu. Oczywiście, relacja między klasycznym arystotelizmem i współczesnym (analitycznym) neo-arystotelizmem (metafizyką mocy i dyspozycji) jest złożona. Rozróżnienie na możliwość i akt oraz hylemorfizm w klasycznym ujęciu spotykają się wciąż ze sporą dozą sceptycyzmu w kręgach zwolenników dyspozycjonalizmu. Nie zmienia to jednak faktu, że możemy dziś mówić o znaczącym powrocie do Arystotelesa, co staje się jedną z głównych inspiracji oraz argumentem na rzecz aktualności metafizycznego modelu zmian ewolucyjnych, który prezentuję w ramach serii artykułów zgłoszonych jako główna część osiągnięcia habilitacyjnego.

Filozoficzno-teologiczne ujęcie przyczynowości Boga w świecie

Moja druga monografia [I:13] dotyczy tematu przyczynowości Boga w świecie w odniesieniu do emergentyzmu i panenteizmu. W kontekście materiału, który zgłaszam jako osiągnięcie habilitacyjne, pragnę zwrócić uwagę jedynie na pierwsze dwie sekcje 5 rozdziału monografii [I:13,189-213]. Przedstawiam w nich klasyczne rozumienie przyczynowości Bożej w świecie w ujęciu Tomasza z Akwinu, w odniesieniu do czterech przyczyn oraz zdarzeń określanych jako przypadkowe (będące wynikiem przypadku).⁷ Na uwagę zasługuje rzecz jasna Tomaszowska koncepcja współdziałania Boga jako przyczyny pierwszej i głównej oraz stworzeń jako przyczyn wtórych i instrumentalnych, którą przedstawiam, zestawiając ją z okazjonalizmem i deizmem (polska wersja mojego ujęcia znajduje się w [I:3, 151-154]). W moim ujęciu zwracam dodatkowo uwagę na dalsze wyróżnienie przez Akwinatę czterech istotnych aspektów wspomnianego rozróżnienia na przyczynę pierwszą/główną oraz przyczyny wtóre i instrumentalne, tj. (i) udzielenie dyspozycji, (ii) podtrzymanie jej, (iii) aplikacja, oraz (iv) faktyczne działanie poprzez nią.⁸

W dalszej części mojej refleksji nad relacją między przyczynowością sprawcą Boga i stworzeń, analizuję główne argumenty przeciw stanowisku Akwinaty, wysunięte przez uczestników dialogu między naukami szczegółowymi i teologią: Nancey Murphy, Johna Polkinghorne'a oraz Arthura Peacocke'a. Zwracam przy tym uwagę na to, że ich zastrzeżenia

⁶ Moje dalsze badania nad klasycznym i współczesnym hylemorfizmem będą opublikowane w obszernym artykule w ramach materiałów pokonferencyjnych po XI Międzynarodowym Kongresie Tomistycznym, który odbył się w Rzymie na Papieskim Uniwersytecie Św. Tomasza z Akwinu we wrześniu 2022.

⁷ Pragnę podkreślić, że pewne istotne aspekty drugiej ze wspomnianych sekcji są na nowo przemyślane i rozwinięte w stosunku do pierwotnej wersji zawartej w mojej pracy doktorskiej. Kluczowe aspekty mojego ujęcia tego tematu powtarzam w [I:1, 134-144], tym razem w kontekście filozoficznych aspektów emergentyzmu oraz modeli przyczynowości Bożej w świecie opracowanych w odniesieniu do teorii emergencji.

⁸ W [I:3, 154-158] podejmuję pokrótce kwestię nowożytnego zwrotu w naukowej i filozoficznej analizie przyczynowości oraz reperkusji tych zmian w teologicznym rozumieniu przyczynowości Boga w świecie. W dalszej części tego samego artykułu argumentuję na rzecz aktualności stanowiska tomistycznego w kwestii przyczynowości Boga w świecie także w kontekście współczesnych nauk szczegółowych [I:3, 169-174].

są oparte nie tyle na lekturze dzieł samego Akwinaty co ich interpretacji, zaproponowanej przez Austina Farrera, określającego stanowisko Tomasza terminem *double agency*. Mając na uwadze główny przedmiot osiągnięcia habilitacyjnego wspomnę tu jedynie moje odpowiedzi na dwa zarzuty. (1) W odpowiedzi na zarzut tendencji fideistycznych (pierwsza/główna przyczynowość Boga pozostaje niezgłębiona i w efekcie *double agency* nie pozwala nam powiedzieć niczego na temat tego w jaki sposób Bóg faktycznie działa w świecie) zwracam uwagę na to, że problem ten dotyczy raczej interpretacji Farrera a nie samego Tomasza, którego teologia (w oparciu o teorię analogii) daje nam realny „wgląd” w charakter Bożej przyczynowości w świecie przy jednoczesnej świadomości transcendencji Stwórcy (unikając w ten sposób zarówno skrajnie apofatycznego jak i skrajnie katafatycznego podejścia w orzekaniu o Bogu).

(2) W odpowiedzi na zarzut mówiący, że *double agency*, nie wytrzymuje krytyki i popada w deizm lub okazjonalizm (Murphy), nie dając przy tym odpowiedzi na pytanie o *causal-joint* („punkt styku”) między przyczynowością Boga i stworzeń (Peacocke), odpowiadam w odniesieniu do szerokiego rozumienia przyczynowości w ujęciu Akwinaty. Wykraczając poza przyczynę sprawczą, teizm klasyczny mówi o głębi immanentnej obecności Boga w stworzeniach poprzez bycie źródłem ich istnienia, ich hylemorficznej kompozycji, ich pasywnych i aktywnych dyspozycji oraz wewnętrznej celowości – obecności uzdalniającej stworzenia do działania przy jednoczesnym zachowaniu ich tożsamości i autentycznej mocy sprawczej. Ujęcie to chroni Tomasza przed zarzutem deizmu i okazjonalizmu. Odnośnie do pytania o tzw. *causal-joint* między przyczynowością Boga i stworzeń stwierdzam, że jeśli kategoria ta jest w ogóle adekwatna, w ujęciu klasycznym „punkt styku” o którym mowa należy definiować na poziomie metafizycznym, nie zaś na poziomie fizycznym, jak czynią to współcześni uczestnicy dialogu między naukami szczegółowymi i teologią.⁹

Ostatnim tematem omówionym we wspomnianej części mojego drugiego monografu, na który pragnę zwrócić uwagę, jest kwestia przyczynowości Bożej i przypadku (w kontekście dialogu nauk przyrodniczych i teologii), zwłaszcza w relacji do myśli przedstawicieli projektu NIODA, tj. koncepcji *Non-Interventionist Objective Divine Action* poprzez zjawiska na poziomie kwantowym, w odniesieniu do kopenhaskiej interpretacji mechaniki kwantowej (Robert J. Russel, Nancy Murphy, Thomas Tracy, i inni). W odniesieniu do klasycznego rozumienia przypadku jako fenomenu o charakterze ontycznym (nie zaś jedynie epistemicznym) lecz nie przyczynowym w sensie ścisłym – gdzie przypadek traktowany jest jako przyczyna *per accidens* w odniesieniu do *per se* przyczynowości bytów „uczestniczących” w zdarzeniach określanych mianem przypadku – podążam za propozycją Michaela Doddsa aby traktować tego typu zdarzenia jako „przestrzeń” działania Boga jako przyczyny pierwszej/główniej, poprzez przypadek jako przyczynę wtórą (bądź instrumentalną). Kwestia ta staje się, rzecz jasna, istotna w kontekście roli przypadku w zmianach ewolucyjnych i stanowi – razem z całością mojego przedstawienia, analizy i obrony

⁹ W [I:3, 164-168] omawiam najważniejsze współczesne modele działania Boga w świecie inspirowane wiedzą o przyczynowości czerpaną z nauk szczegółowych. Kwestii przyczynowości Bożej poświęcony jest też w całości [I:2].

klasycznego arystotelesowsko-tomistycznego stanowiska w debacie na temat przyczynowości Bożej w świecie – istotny fundament dla mojej refleksji na temat filozoficznych i teologicznych aspektów/reperkusji teorii ewolucji.

Pojęcie gatunku biologicznego

Pierwszym istotnym aspektem mojej myśli na temat ewolucji jest propozycja właściwej definicji gatunku biologicznego z punktu widzenia filozofii Arystotelesa, w odniesieniu do złożonej debaty na temat kategorii gatunku we współczesnej filozofii biologii (złożoność tej debaty ukazuję najpełniej w [I:14, 62-63, 67]).¹⁰ W mojej propozycji zwracam uwagę na to, że gatunek w ujęciu Arystotelesa jest często błędnie rozumiany jako wieczny i niezmienny w znaczeniu bliższym filozofii Platona i jego teorii form substancjalnych, które transcendują rzeczywistość immanentną (znajdują się w świecie idei). W moim ujęciu [I:14, 62-64] podkreślam to, że filozofia Arystotelesa pozwala nam spojrzeć na biologiczny gatunek *G* jako niezmienny w sensie bycia określonym przez danego rodzaju formę substancjalną, która sprawia, że każdy organizm należący do danego *G* wykazuje pewne stałe i trwałe cechy. Jednocześnie, każdy *G* istnieje jedynie jako urzeczywistniony w konkretnych, aktualnie żyjących, indywidualnych i podlegających zmianom organizmach. A zatem, choć zasadnicze, „wewnętrzne” cechy określające gatunek są niezmiennie, ich aktualna realizacja w przyrodzie ma charakter dynamiczny. Innymi słowy, można powiedzieć, że wszyscy przedstawiciele gatunku mają „wspólną naturę” (zdefiniowaną przez określonego rodzaju formę substancjalną), która znajduje wyraz w różnorodności interakcji organizmu ze środowiskiem oraz we wzajemnych relacjach między konkretnymi osobnikami. Dynamizm tych interakcji stanowi istotny aspekt mojego modelu metafizycznych aspektów zmian ewolucyjnych.

Kwestia właściwego rozumienia arystotelesowsko-tomistycznego pojęcia gatunku, zdefiniowana w [I:14], powraca w [I:15, 327-28], [I:7, 236-37] oraz [I:10, 963-64]. Nawiązuję do niej także w mojej odpowiedzi na zarzuty odnośnie do mojego modelu ze strony Michała Chaberka w [I:8, 229-36]. Istotnym tłem mojego ujęcia gatunku biologicznego jest refleksja nad informacją biologiczną, odejściem od genocentryzmu we współczesnej syntezie ewolucyjnej, którą podejmuję w [I:5, 47-63]. W tym samym artykule argumentuję na rzecz powrotu do Arystotelesa w kontekście definicji życia oraz informacji biologicznej [I:5, 63-70].

Metafizyczny model zmian ewolucyjnych

Kolejnym istotnym aspektem mojego osiągnięcia habilitacyjnego jest model opisujący metafizyczne podstawy biologicznego transformizmu gatunkowego (w ujęciu arystotelesowsko-tomistycznym). Punktem wyjścia jest dla mnie klasyczny hylemorfizm, który zakłada rozumienie organizmu żywego jako metafizycznej kompozycji materii pierwszej (MP) oraz formy substancjalnej (FS), gdzie MP jest rozumiana jako metafizyczna zasada czystej potencjalności (w odróżnieniu od materii wtórej, która jest dostępna w analizie empirycznej) natomiast FS jako zasada aktualizująca MP oraz fundament wszystkich

¹⁰ Obszerny artykuł mojego autorstwa na temat kategorii gatunku zostanie opublikowany w roku 2023 w części filozoficznej zbiorowej publikacji w ramach grantu, w którym uczestniczę (Grant ID 61360 *Thomistic Evolution and the Defense of Faith and Reason: Engaging Catholic Families, Philosophers, and Theologians*).

dyspozycji organizmu żywego oraz jego wewnętrznej teleologii (w odróżnieniu od czysto zewnętrznego ujęcia formy rozumianej jako geometryczny kształt bądź też podejścia strukturalistycznego zakładającego, że forma jest tożsama z dynamicznym układem części).

Kolejnym istotnym elementem jest rozróżnienie zmian substancjalnych i przypadkowych oraz pojęcie dyspozycji materii, a dokładniej dyspozycji MP, które jest kluczowe dla możliwości danej zmiany (przypadłościowej bądź substancjalnej). W moim ujęciu odnoszę pojęcie dyspozycji MP do Tomaszowej koncepcji naturalnej tendencji materii do bycia aktualizowaną przez coraz to nowe i doskonalsze formy substancjalne (FFSS) oraz Arystotelesa obserwacji hierarchii gatunków w przyrodzie (*scala naturae*) oraz nieostrego charakteru „granic” między nimi (jako przesłankę jedynie pośrednio wskazującą na możliwość transformizmu gatunkowego, którego sam Arystoteles rzecz jasna nie zakłada).

W oparciu o wspomniane przesłanki oraz w nawiązaniu do publikacji autorstwa Antonio Moreno i Frana O'Rourke, proponuję rozumienie zmiany ewolucyjnej jako rozciągniętej w czasie serii akcydentalnych zmian w organizmach należących do określonego gatunku G_1 wewnątrz linii rozwojowej (ewolucyjnej) L_1 , skutkującej w przekazywanych z pokolenia na pokolenie zmianach w dyspozycji MP będącej „u podstaw” organizmów należących do L_1 . Zmiany te prowadzą w efekcie do sytuacji, w której MP jest dysponowana do bycia aktualizowaną przez FS nowego typu, właściwą dla nowego gatunku G_2 i dającego początek nowej linii rozwojowej (gałęzi) L_2 .¹¹ Model ten, zaproponowany w [I:14, 58-60], powtarzam w [I:15, 326-27], znacząco uszczegóławiam i opatruję graficznym przedstawieniem w [I:6, 452-56] oraz przybliżam polskiemu czytelnikowi w [I:7, 228-32, 234-37].

Kolejne istotne doprecyzowanie i rozwinięcie mojego modelu ma miejsce w artykule opublikowanym w czasopiśmie *Nova et Vetera* [I:10]. W artykule tym podpieram moją oryginalną tezę dokładniej opracowanymi odnośnikami do oryginalnych tekstów Arystotelesa i Tomasza z Akwinu [I:10, 964-68] oraz zwracam uwagę na niezwykle istotny aspekt hylemorfizmu, który – w kontekście ewolucji – daje istotną przewagę myśli Tomasza z Akwinu w stosunku do myśli Augustyna odnośnie do potencjalności materii i zakresu możliwych form organizmów żywych, które mogą się z niej „wyłonić”. Moja myśl w tej kwestii jest jednym z bardziej oryginalnych aspektów mojego projektu. W [I:10, 969-70] odwołuję się do kategorii podwójnej potencjalności bądź też dwóch poziomów potencjalności w metafizyce Arystotelesa i Akwinaty: (1) potencjalności bliższej (relatywnej, ograniczonej przez to, że MP jest zawsze zaktualizowana przez określoną FS oraz formy akcydentalne [FFAA]) oraz (2) potencjalności dalszej (czystej potencjalności MP zakładającej możliwość aktualizacji przez jakąkolwiek FS).

W kolejnym kroku moich rozważań sugeruję, że choć zarówno Augustyn jak i Akwinata odnoszą się do kategorii racji załączkowych (*rationes seminales*) jako opisującej

¹¹ Punktem wyjścia jest tu założenie, że FS danego typu (rodzaju naturalnego) „wyraża się” w określonym repertuarze pasywnych i aktywnych dyspozycji oraz ich aktualizacji, przy czym nie wszystkie spośród nich są realizowane w każdym osobniku danego gatunku. Zmiany akcydentalne na przestrzeni wielu pokoleń mogą prowadzić do manifestacji dyspozycji „brzegowych”, co w efekcie może doprowadzić do zmiany specjacyjnej.

dyspozycję pierwotnej materii (będącej owocem stworzenia *ex nihilo*) do wyłonienia się z niej na przestrzeni historii uniwersum różnych bytów, ich rozumienie potencjalności jest zasadniczo różne. Podczas gdy Augustyn postrzega liczbę możliwych form bytów jako ściśle określoną przez Boga w momencie stworzenia *ex nihilo* (formy „drzemiące” w materii w oczekiwaniu na aktualizację) – na wzór przedustawnej harmonii – ujęcie Akwinaty (w oparciu o doktrynę dwóch poziomów potencjalności) pozwala zakładać nieograniczoną liczbę możliwych form organizmów żywych (nawet jeśli sam Akwinata był skłonny uznać ją za ograniczoną i stałą). Czysta potencjalność MP oraz koncepcja jej zmieniającej się dyspozycji, pozwalają na wszelkiego rodzaju (logicznie możliwe) zmiany (aktualizacje). W moim artykule ukazuję to na hipotetycznym przykładzie opatrzonym graficznym przedstawieniem [I:10, 970]. Uwaga ta ma, rzecz jasna, kluczowe znaczenie w poszukiwaniu metafizycznego fundamentu dla teorii międzygatunkowych zmian ewolucyjnych. W moich rozważaniach zgadzam się z tezą, że stanowisko Augustyna nie powinno być uznawane za antycypujące teorię ewolucji, jako że zakłada jedynie gradualizm, a nie transformizm [I:10, 955-57]. Jednocześnie argumentuję na rzecz tego, że metafizyka arystotelesowsko-tomistyczna daje lepsze podstawy dla wypracowania modelu metafizycznych aspektów teorii ewolucji.

Istotnym dopowiedzeniem w zakresie zaproponowanego metafizycznego modelu zmian ewolucyjnych jest odpowiedź na polemikę z moimi poglądami ze strony Michała Chaberka [I:8, 240-42, 244-45]. Wskazuję w niej na błąd redukcji zmiany ewolucyjnej do ostatniego jej etapu oraz wskazuję na nieadekwatność twierdzenia jakoby zmiana ewolucyjna polegała na serii zmian przypadłościowych prowadzących do zmiany substancjalnej. Podkreślam, że na drodze zmiany ewolucyjnej zachodzi całe mnóstwo zmian o charakterze zarówno przypadłościowym jak i substancjalnym (każdorazowe zrodzenie potomka jest taką zmianą). Wskazuję również uwagę na to [I:8, 237-40], że pierwsze FFSS nowego gatunku G_2 , podobnie jak FFSS poprzedzającego go gatunku G_1 są – w myśl filozofii Tomasza z Akwinu – „wydobywane” czy też „wyprowadzane” (łac. *educere*) z potencjalności materii pierwszej przez organizmy rodzicielskie (wyjątkiem jest tu rzecz jasna specjacja gatunku ludzkiego w której FS – dusza ludzka – jest stworzona przez Boga *ex nihilo*). Innymi słowy, organizmy rodzicielskie rozmnażając się nie przekazują swojej własnej jednostkowej formy substancjalnej (przestałyby wówczas istnieć), nie kopiuje jej też ani nie pomnażają, lecz działając (celowo) jako przyczyny sprawcze „wydobywają” („wyprowadzają”) FS swojego potomka z potencjalności MP.

Rola teleologii (celowości) i przypadku w zmianach ewolucyjnych

Jednym z najbardziej kontrowersyjnych aspektów filozoficznych i teologicznych interpretacji teorii ewolucji jest pytanie o rolę celowości i przypadku w zmianach ewolucyjnych. W moich artykułach konsekwentnie rozwijam umiarkowane podejście ukazujące ewolucję jako „dzieło” zarówno celowości jak i przypadku. Z jednej strony wskazuję na wewnętrzną debatę między filozofami biologii, którzy mieli istotny wpływ na kształt dwudziestowiecznej syntezy ewolucyjnej (Theodosius Dobzhansky, Francisco Ayala i Ernst Mayr). Nie bez kontrowersji, skłaniają się oni ku uznaniu teleologii za istotny element zmian ewolucyjnych. Ze swojej strony oferuję dalsze pogłębienie tej dyskusji w odniesieniu do Arystotelesa rozumienia przypadku jako ontycznej *causa per accidens*, zakorzenionej w

per se przyczynowości bytów uczestniczących w danym zdarzeniu (określanym mianem przypadkowego). Przyczynowość *per se* zakłada, rzecz jasna, wewnętrzną celowość bytów. Moje ujęcie stanowi zatem istotne rozwinięcie stanowiska wspomnianych filozofów biologii. Jego potwierdzeniem jest pozycja przynajmniej kilku filozofów uczestniczących w aktualnej debacie na temat teleologii w biologii (np. Denis Walsh). Zarys mojej myśli w zakresie teleologii i przypadku w ewolucji formułuję w [I:14, 64-7], powtarzam w [I:15, 328-29] i wspominam pokrótce w [I:6, 461].

Zasada proporcjonalnej przyczynowości a zmiana międzygatunkowa

Moje modelowanie metafizycznych aspektów/podstaw zmian ewolucyjnych nie może pominąć wyzwania ze strony tzw. zasady proporcjonalnej przyczynowości, tj. jednego z kluczowych założeń klasycznej filozofii stwierdzającego, że skutek nie może być bardziej doskonały od przyczyny. Rzecz jasna, zasada ta wydaje się być złamana w przypadku specjacji biologicznej. W pierwszej wersji mojej odpowiedzi na ten zarzut [I:14, 60-61], [I:15, 330], [I:6, 475-76] wskazuję na dwie istotne kwestie. (1) Pierwsza z nich to różnica znaczenia terminu „doskonałość” w biologii i w ontologii. Podczas gdy w biologii doskonałość może oznaczać lepszą adaptację do środowiska (co niekoniecznie wiąże się z większą złożonością i liczbą dyspozycji), w (klasycznej) ontologii może się ona wiązać ściśle z uposażeniem bytu w konkretne moce i dyspozycje. (2) Drugi istotny argument w tej debacie wskazuje na niezwykłą złożoność procesów specjacyjnych. W nawiązaniu do myśli Benedicta Ashleya, Norberta Luytena oraz Leo J. Eldersa, w moich publikacjach piszę o przyczynowym aspekcie zmian specjacyjnych w kategoriach *matrix of causes*, gdzie nie da się wskazać na jedną określoną przyczynę takiej zmiany, a wkład (*input*) informacji na przestrzeni zmian w organizmach w następujących po sobie pokoleniach danej linii rozwojowej L można uznać za znaczący i adekwatny (proporcjonalny) w odniesieniu do „wzrostu doskonałości” pierwszego osobnika gatunku G_2 w stosunku do poprzedzających go osobników rodzicielskich gatunku G_1 .

Kolejny krok w mojej refleksji na ten sam temat prezentuję w odpowiedzi na polemikę ze strony Michała Chaberka [I:8, 242-244]. Zwracam w tym miejscu uwagę na to, że w myśl teorii ewolucji biologicznej nowopowstały pierwszy przedstawiciel gatunku G_2 jest w większości aspektów i dyspozycji podobny do organizmów poprzedzającego go gatunku G_1 , z którego się wywodzi. Problem polega na tym, że z uwagi na specyfikę mechanizmów specjacyjnych oraz niską liczebność populacji tzw. gatunków przejściowych, nie zachowały się one w zapisie kopalnym. Stąd, w potocznym rozumieniu zmian ewolucyjnych (na podstawie porównania form, które zostały zapisane w materiale kopalnym) gatunki różnią się między sobą zasadniczo. W rzeczywistości różnice między bezpośrednio sąsiadującymi ze sobą, filogenetycznie spokrewnionymi taksonami nie są aż tak radykalne. Niemniej jednak, w mojej refleksji przyznaję, że fakt przynależności rodziców oraz ich potomka do różnych gatunków domaga się wprowadzenia pewnej modyfikacji w interpretacji metafizyki klasycznej. Modyfikacja ta polega na osłabieniu zasady „podobne rodzi podobne” poprzez uznanie, że podobieństwa w zrodzeniu nie należy rozumieć jako bezwzględnej i ściślejszej jakościowej tożsamości FS organizmu rodzicielskiego oraz FS potomka, lecz jako proporcjonalną bliskość form substancjalnych tychże organizmów. Odnoszę się przy tym do

myśli Akwinaty, który przyznaje, że w przyrodzie często spotykamy się z przyczynami, które dają początek bytom różnym od nich samych (choć on sam postrzega takie byty jako niższe w hierarchii bytowej od swoich przyczyn).¹²

Zasada doboru naturalnego w filozofii Arystotelesa i Tomasza z Akwinu?

W pierwszym z dwóch artykułów na temat ewolucji opublikowanych w czasopiśmie *Theology and Science*, dotykam jeszcze jednego filozoficznego aspektu teorii ewolucji w jej odniesieniu do myśli klasycznej [I:15, 331-32]. Zwracam uwagę na istotny fragment *Fizyki* Arystotelesa oraz komentarz Akwinaty do tego dzieła, w których obaj podejmują kwestię stanowiska Empedoklesa odrzucającego teleologię i zakładającego spontaniczny charakter łączenia się części w złożone całości w przyrodzie, gdzie tak powstałe byty podlegają „weryfikacji” przez środowisko. Podkreślając, że próba klasyfikacji wspomnianych opinii Arystotelesa i Tomasza jako definiujących zasadę doboru naturalnego w jej współczesnym rozumieniu byłaby anachronizmem, zwracam uwagę na to, że odrzuciwszy radykalny tychizm pozycji Empedoklesa (tj. opisywanie zdarzeń przyczynowych jako będących wynikiem „czystego przypadku”), możemy postrzegać jego refleksję jako istotnie otwierającą drogę do współczesnego rozumienia doboru naturalnego. Jednocześnie podkreślam, że teleologiczny charakter w teorii ewolucji ma nie tyle dobór naturalny (jak zdają się sugerować Dobzhansky czy Ayala), lecz organizmy żywe, które dążąc z natury do przetrwania i wydania płodnego potomstwa, podlegają na przestrzeni pokoleń procesom nieustannych zmian (które mogą w efekcie prowadzić do specjacji).

Hermeneutyka biblijnego opisu stworzenia świata

Przechodząc do kwestii reperkusji teorii ewolucji z punktu widzenia klasycznego teizmu filozoficznego, w moich artykułach podkreślam najpierw kilkakrotnie powszechnie znaną refleksję Akwinaty, który – w odniesieniu do prawdy o stworzeniu i interpretacji Pisma Świętego w tej kwestii – odróżnia to, co przynależy do substancji wiary (tj. fakt, że Bóg stworzył całość świata), od tego, co należy do niej jedynie incydentalnie (przypadłościowo), tj. to w jaki sposób i w jakiej kolejności pojawiły się w historii uniwersum wszystkie rodzaje bytów jakie możemy obserwować (*In II Sent.* 12, 2, 1, co.) [I:15, 332-33], [I:10, 956-57].

Mając na uwadze tak rozumianą przestrzeń interpretacyjną, zaproponowaną przez Tomasza z Akwinu, skupiam się następnie na jego komentarzu do *Hexameronu* (dzieła 6 dni) w *Summa theologiae*. Wskazuję w tej kwestii na wprowadzone przez Akwinatę rozróżnienie między (1) dziełem stworzenia (*opus creationis*) – które Tomasz rozumie za Augustynem jako jednorazowe i momentalne wyprowadzenie do istnienia *ex nihilo* prymitywnej materii (elementów, tj. pierwiastków) – (2) dziełem oddzielenia (*opus distinctionis*) sfer (przestrzeni) ziemi, zbiorników wodnych i nieba, oraz (3) dziełem upiększenia (*opus ornatus*), które Tomasz rozumie w kategoriach produkcji roślin, zwierząt wodnych i lądowych z już istniejącej materii, oraz produkcji i stworzenia człowieka (odpowiednio w zakresie aspektów materialnego i duchowego). Naturalnie, rozróżnienie to jest wielce przydatne w próbie

¹² Pragnę podkreślić, że moje dalsze rozważania na temat zasady proporcjonalnej przyczynowości w odniesieniu do teorii ewolucji, które zostaną zawarte w moich nadchodzących publikacjach, biorą pod uwagę kilka innych możliwych odpowiedzi na omawianą tu trudność.

otwarcia klasycznego teizmu na teorię ewolucji. Moją myśl na ten temat formułuję po raz pierwszy w [I:15, 332-34], przedstawiam nieco szerzej i opatruję graficzną reprezentacją w [I:10, 958-959], przybliżam polskiemu czytelnikowi w [I:7, 232-34], a następnie znacząco pogłębiam w [I:8, 222-24].

Kolejnym krokiem w moich badaniach jest analiza tego w jaki sposób Augustyn i Tomasz z Akwinu rozumieją *opus ornatus*, a dokładniej aktualizację *rationes seminales* „zawartych” w potencjalności prymitywnej materii, będącej wynikiem stworzenia *ex nihilo*. Chodzi tu o to, czy aktualizacja „racji zarodkowych” następuje spontanicznie, w odpowiednich warunkach środowiska, czy też wymaga bezpośredniej interwencji Boga. Oryginalny wkład moich badań w tej kwestii polega na zestawieniu myśli obu autorów i wskazaniu na to, że podczas gdy Augustyn wydaje się unikać tego trudnego pytania – twierdząc, że aktualizacja i wyłonienie się nowego typu bytów ma miejsce na dwa sposoby (bez dookreślenia co może to oznaczać w przypadku konkretnych gatunków) – Tomasz z Akwinu stara się być bardziej precyzyjny w swoich rozważaniach. Dokładniejsza analiza jego pism wskazuje na to, że według niego aktualizacja *rationes seminales* roślin następuje spontanicznie, podczas gdy powstanie bardziej złożonych organizmów zwierzęcych (Akwinata daje przykłady ssaków) oraz człowieka wymaga/wymagało bezpośredniej interwencji Boga (Tomasz nie wypowiada się w tym kontekście na temat powstania niższych zwierząt). Kwestia ta ma rzecz jasna znaczenie w próbie wypracowania tomistycznej wersji teizmu ewolucyjnego. Moje wstępne rozważania na ten temat są zawarte w [I:6, 481-82, przypis i]. Bardziej szczegółową analizę tej kwestii przedstawiam w [I:8, 226-28] oraz [I:10, 948-54, 959-64]. W [I:6, 475-77] rozwijam mój argument na rzecz tego, że powstanie nowych gatunków istot żywych (za wyjątkiem człowieka) nie wymaga bezpośredniej interwencji Boga.

Tomasz z Akwinu a ewolucja

Próba odpowiedzi na pytanie o to czy myśl Tomasza z Akwinu jest potencjalnie otwarta na istotną zmianę paradygmatu dotyczącego powstawania nowych gatunków, zaproponowanego przez teorię ewolucji, zrodziła przynajmniej dwie strategie badawcze. Pierwsza z nich polega na zestawieniu fragmentów pochodzących z różnych dzieł Akwinaty (na przestrzeni całej ścieżki rozwoju jego myśli), w których Tomasz wypowiada się wprost na temat stworzenia i pochodzenia gatunków, ich liczby, oraz możliwości powstania nowych rodzajów naturalnych (*natural kinds*) istot żywych. Choć strategia ta jest moim zdaniem mało efektywna, w moich publikacjach dwukrotnie włączam się w debatę toczącą się w tej kwestii. W [I:15, 335-37] zwracam uwagę na istotny fragment wczesnego dzieła Akwinaty (*in I Sent.* 44, 1, 2, co.), w którym Tomasz formułuje swój pogląd na temat tego, czy świat stworzony przez Boga może być doskonalszy. Akwinata stwierdza, że Bóg mógł stworzyć świat, w którym jest więcej gatunków i nadal może tę liczbę zwiększyć. Zwracam przy tym uwagę na to, że Tomasz używa w tym miejscu terminu *pars*, który w ujęciu jego nauczyciela, Alberta Wielkiego, oznacza gatunek. Co ciekawe, Tomasz wypowiada się w ten sposób jedynie w tym miejscu. W *Summa theologiae* (I, 25, 6, ad 3) mówi o tym, że świat może być doskonalszy poprzez większą ilość rzeczy (*rebus*) w nim obecnych, co nie jest wprost tożsame z większą ilością gatunków. Rozwinięciem mojej refleksji na ten temat jest szerokie

zestawienie tekstów (opatrzone komentarzem) pochodzących z różnych dzieł Tomasza zaproponowane w [I:6, 462-63, 480-82].

Zwracając uwagę na niedoskonałości tej strategii badawczej, proponuję podejście alternatywne. Skupia się ono nie tyle na rozważaniach Tomasza dotyczących bezpośrednio kwestii ilości gatunków czy też możliwości zwiększenia się ich liczby, co raczej na (1) podstawowych aspektach jego systemu metafizycznego (zbudowanego na fundamencie arystotelizmu), (2) jego poglądach dotyczących stałości oraz dynamizmu i zmienności bytów, a także (3) wspomnianych powyżej ogólnych zasadach interpretacyjnych biblijnego opisu stworzenia w Księdze Rodzaju oraz (4) na wybranych aspektach Tomaszowej interpretacji *Hexameronu*. Podejmując taką właśnie strategię interpretacyjną [I:6, 463-66], budując na fundamencie zaproponowanego przeze mnie rozumienia gatunków oraz metafizycznego modelu zmian specjacyjnych, rozwijam teologiczny model współpracy Boga oraz stworzeń w ewolucji. Jest to jeden z najistotniejszych i najbardziej oryginalnych aspektów mojego dotychczasowego dorobku naukowego.

Model przyczynowości Boga i stworzeń w ewolucji

Bazując na bardziej ogólnych rozważaniach przedstawionych w [I:15, 334-35] rozwijam mój model w [I:6, 466-75]. Punktem wyjścia jest moja krytyczna ocena zarówno nie-tomistycznych jak i tomistycznych odniesień do kategorii przyczynowości pierwszej i wtórej w kontekście teorii ewolucji. W pierwszej grupie możemy zaobserwować tendencję do łączenia tego rozróżnienia z panenteistyczną koncepcją kenozy oraz tzw. *free will defence of God* – na tle jednoznacznego orzekania o przyczynowości Boga i stworzeń. Choć myśliciele w kręgach tomistycznych (N. Luyten, J. Maritain, R. Nogar, W. Carroll, N. Austriaco) odcinają się od tych interpretacji i odwołują się dodatkowo do istotnego rozróżnienia na przyczyny główne i instrumentalne, ich aplikacja obu rozróżnień w kontekście teorii ewolucji jest raczej powierzchowna [I:6, 446-52].

Odpowiedzią na ten brak jest mój model, który w swej istocie opiera się na zaproponowanych przeze mnie rozróżnieniach na (a1) zaistnienie, (a2) istnienie w czasie, oraz (a3) istnienie samo w sobie – w aspekcie *esse* bytów przygodnych, oraz rozróżnienie na (b1) wyprowadzenie FS z potencjalności MP oraz (b2) istotę danego bytu samą w sobie – w aspekcie *essentia* bytów przygodnych. W oparciu o te rozróżnienia proponuję najpierw model współpracy Boga i bytów przygodnych w zrodzeniu potomka wewnątrz tego samego gatunku [I:6, 466-70]. Sugeruję w nim, aby uznać Boga jako pierwszą i główną przyczynę (a1-a2-a3), działającą poprzez organizmy rodzicielskie jako przyczyny wtóre w zakresie (a1) i (a2) oraz instrumentalne w zakresie (a3). Analogicznie, w kontekście istoty nowopowstałego potomka, proponuję, aby uznać Boga za pierwszą i główną przyczynę (b1-b2), działającą poprzez organizmy rodzicielskie jako przyczyny wtóre w zakresie (b1) oraz instrumentalne w zakresie (b2). Wziąwszy pod uwagę istotę klasycznego rozróżnienia na przyczyny wtóre i instrumentalne – według którego te pierwsze są źródłem efektów będących w zakresie ich naturalnych dyspozycji, podczas gdy efekty przyczyn instrumentalnych przekraczają ich naturalne dyspozycje – zaproponowany przeze mnie model precyzyjnie określa kompetencje kauzalne Boga i bytów przygodnych w zrodzeniu potomstwa.

Kolejnym krokiem jest aplikacja mojego modelu w szczególnym przypadku zrodzenia potomka, który okazuje się być pierwszym osobnikiem nowego gatunku (przy założeniu, że zmiana specjacyjna ma charakter dyskretny – nawet jeśli zachodzi w ramach populacji). Należy przy tym pamiętać, że akt zrodzenia, o którym mowa, jest zwieńczeniem całego procesu specjacyjnego, który angażuje ogromną ilość przyczyn i jest rozciągnięty w czasie i przestrzeni. Model ten przedstawiam i omawiam w [I:6, 470-73], a następnie modyfikuję w odniesieniu do powstania gatunku ludzkiego w [I:6, 473-75], wprowadzając w nim (w nawiązaniu do klasycznego teizmu) zmianę odnośnie do (b1-b2). Organizmy rodzicielskie nie są w tym przypadku wtórnymi przyczynami (b1) jako że dusze ludzkie w klasycznym ujęciu są stwarzane przez Boga *ex nihilo*. Jednocześnie można je uznać za instrumentalne przyczyny dyspozycji MP, która jest konieczna do powstania organizmu ludzkiego.¹³ Wszystkie trzy etapy modelowania są opatrzone szczegółowymi opisami oraz graficznymi przedstawieniami.

Dodatkowym aspektem mojego modelu, któremu poświęcam więcej miejsca w [I:8, 237-40] jest odpowiedź na pytanie o to skąd pochodzą FFSS pierwszych osobników nowych gatunków biologicznych (poza gatunkiem ludzkim). Rozwijam ją w reakcji na polemikę ze strony Michała Chaberka. Odwołuję się w tym miejscu raz jeszcze do Tomaszowego pojęcia „wydobywania” czy też „wyprowadzania” (łac. *educere*) FFSS z potencjalności materii pierwszej w zmianie substancjalnej: „ściśle mówiąc, forma nie staje się w materii, ale wywodzi się z możliwości materii [*de materiae potentia educatur*]” (*De pot.*, q. 3 a. 8 co.). Zwracam przy tym uwagę na to, że zadając pytanie o przyczynę sprawczą tego procesu (zmiany) Akwinata odróżnia dwa poziomy sprawczości wspominając o: (1) działaniu „zasady niecielesnej, od której forma zależy istotowo” (w domyśle zasadą tą jest Bóg), oraz (2) sprawczości „cielesn[ego] czynnik[a] działając[ego]”, którego działanie polega na wprawianiu w ruch” (*De pot.*, q. 5 a. 1 co.). A zatem, FFSS nowo powstających bytów, choć ich ostateczną i pierwszą przyczyną jest Bóg, nie są przez niego „wyprowadzane” z potencjalności materii bezpośrednio, lecz za pośrednictwem przyczyn wtórych.

Czy ewolucja jest częścią Boskiego aktu stworzenia?

Ostatnim istotnym i oryginalnym aspektem osiągnięcia habilitacyjnego jest moja polemika z powszechną wśród teistów ewolucyjną tendencją do traktowania zmian ewolucyjnych jako aspektu Boskiego aktu stworzenia, w oparciu o kategorię *creatio continua*. Ostatni z moich artykułów na temat ewolucji [I:11] jest w całości poświęcony tej kwestii. W pierwszej części (1) przytaczam obszerną listę przykładów myślicieli chrześcijańskich – w nurcie katolickim (także wśród tomistów) oraz w nurtach protestanckich – będących zwolennikami koncepcji Boga jako stwarzającego poprzez procesy ewolucyjne, oraz (2) staram się prześledzić istotną zmianę terminologiczną, tj. przejście od kategorii „teizmu ewolucyjnego” do kategorii „kreacjonizmu ewolucyjnego” (*evolutionary creationism*).

Następnie – bazując na jednym z wcześniej opublikowanych artykułów [I:6, 457-62] – przedstawiam precyzyjną definicję stworzenia w ujęciu Tomasza z Akwinu. Wyróżniam w niej (I) pierwotny (jednorazowy i natychmiastowy) akt stworzenia *ex nihilo*, (IIa) aktywne podtrzymanie bytów przygodnych w istnieniu i istocie po stronie Boga, oraz (IIb) pasywną

¹³ Powstanie gatunku ludzkiego jest także przedmiotem mojej refleksji w [I:7, 238-41] oraz [I:11, 60-61].

repcję działania Bożego przez byty przygodne w tych samych aspektach ich istnienia i istoty. Co najważniejsze, zwracam przy tym uwagę na fakt, że sam Tomasz nie używa pojęcia *creatio continua* (pojęcie to błędnie przypisuje mu Franciszek Suarez). W kolejnych sekcjach starannie odróżniam Tomaszowe rozumienie Boskiego aktu stworzenia od (1) transformacji już istniejącej materii, (2) Boskiego zarządzania (*gubernatio*) światem, oraz (3) „wydobycia” FFSS z potencjalności MP (w zestawieniu ze stworzeniem *ex nihilo*).

W odniesieniu do zaproponowanych rozróżnień stwierdzam, że w świetle klasycznego teizmu zmiany ewolucyjne (będące wynikiem „współpracy” przyczynowości Boskiej i przyczynowości bytów przygodnych) nie należą do Boskiego aktu stworzenia, lecz Boskiego zarządzania światem – w ramach którego z już istniejącej materii wyłaniają się nowego typu organizmy, które nie istniały uprzednio. Trudność interpretacyjna po stronie wielu teistycznych ewolucjonistów polega na podążaniu za mylną intuicją zakładającą, że zupełnie nowy rodzaj bytu jest efektem / częścią aktu stworzenia. Tymczasem stworzenie oznacza powstanie bytu *ex nihilo*, nie zaś z uprzednio istniejącej materii. Innymi słowy, podczas gdy w ostatecznym rozrachunku każdy byt przygodny jest efektem stworzenia *ex nihilo*, większość z nich nie powstała bezpośrednio *ex nihilo*.

W moim ujęciu proponuję zatem rezygnację z używania kategorii *creatio continua* jako wprowadzającego zamieszanie pojęciowe i powrót do klasycznych kategorii stworzenia *ex nihilo*, podtrzymania bytów w istnieniu (*conservatio divina*) oraz zarządzania światem przez Boga (*gubernatio divina*) – w ramach którego dynamiczne zmiany materii mogą prowadzić do powstawania nowego typu bytów nieożywionych oraz organizmów żywych. Moje stanowisko zgadza się w pełni z jednoznacznym i kategorycznym stwierdzeniem Akwinaty, że „niemożliwe jest, by jakieś stworzenie mogło stwarzać i to ani mocą własną, ani w charakterze narzędzia, czyli na mocy zlecenia” (*ST I*, 45, 5, co.). Jednocześnie unika teologicznie wątpliwej koncepcji kenozy Boga, który w ramach procesów ewolucyjnych daje swoim stworzeniom udział w swoim Boskim akcie stwórczym.

Na koniec chciałbym podkreślić, że moje aktualne rozumienie relacji stworzenia i ewolucji jest owocem zmiany moich własnych poglądów, na co zwracam uwagę w [I:11, 62], a także w [I:8, 221-22]. Podczas gdy we wcześniejszych artykułach wspominam o Bogu stwarzającym przez ewolucję – [I:6, 462-66, 469, 473, 476-77, 480-81], [I:7, 225] – w ostatnim tekście, który tu omawiam wyraźnie odcinam się od takiego rozumienia teizmu ewolucyjnego.

Współczesny model tomistycznego teizmu ewolucyjnego

Wymienione powyżej i pokrótce omówione aspekty mojej pracy badawczej składają się na jednolitą i spójną propozycję współczesnej wersji teizmu ewolucyjnego. Bazując na badaniach pokazanej grupy filozofów i teologów tomistycznych, którzy w swoich publikacjach odnoszą się do wybranych aspektów teorii ewolucji oraz jej reperkusji w filozofii i teologii,¹⁴

¹⁴ Wśród najważniejszych nazwisk należy wymienić następujące: Mortimer J. Adler, Nicanor Pier Giorgio Austriaco, William E. Carroll, F. F. Centore, John N. Deely, Charles DeKoninck, Michael Dodds, Joseph Donceel, Leo Elders, Ryan Fainche, Étienne Gilson, James R. Hofmann, Norbert Luyten, Jacques Maritain,

proponuję głęboko przemyślany, integralny model otwierający klasyczną myśl arystotelesowsko-tomistyczną na perspektywę biologii ewolucyjnej.

Co istotne, w moim podejściu staram się trzymać nie tyle litery klasycznego tomizmu co ducha tej tradycji. W związku z tym, wskazując na aktualność kluczowych kategorii metafizycznych arystotelizmu i tomizmu, otwarcie zaznaczam w jakich aspektach myśl klasyczna musi zostać zreinterpretowana i dostosowana do wiedzy płynącej ze współczesnych nauk szczegółowych. W [I:7, 237-38] proponuję cztery takie punkty: (1) konieczność uznania możliwości powstawania nowych gatunków, a więc tego, że doskonałość wszechświata może co dzień powiększać się nie tylko pod względem liczby jednostek, lecz także pod względem liczby gatunków; (2) konieczność podkreślenia tego, że pierwotny akt stwórczy Boga ogranicza się do wyprowadzenia z nicości (*ex nihilo*) materii o najniższym stopniu złożoności (nie obejmując powstania organizmów żywych);¹⁵ (3) konieczność uznania tego, że procesy ewolucji chemicznej, biochemicznej i biologicznej należą do dzieła upiększenia (*opus ornatus*), którego kolejne etapy rozciągają się na całą historię wszechświata, a więc nie ograniczają się do zamkniętego i należącego do przeszłości przedziału czasowego; oraz (4) konieczność uznania braku konieczności bezpośredniej interwencji Boga w powstaniu pierwszych przedstawicieli gatunków roślinnych i zwierzęcych (z wyjątkiem człowieka).

Zmiany te wydają się jak najbardziej uprawnione wewnątrz arystotelesowsko-tomistycznego systemu filozofii i teologii, dowodząc jego elastyczności i możliwości odniesienia do współczesnej wiedzy naukowej (w tym przypadku zwłaszcza wiedzy biologicznej). Co więcej, metafizyczny model specjacji, który prezentuję, stanowi istotny wkład w rozwój filozofii biologii.

Debata wokół zaproponowanego tomistycznego modelu teizmu ewolucyjnego

Moje poglądy wyrażone w „Posłowiu” [I:7] do książki amerykańskich dominikanów na temat ewolucji¹⁶ spotkały się z krytyką ze strony Michała Chaberka, który argumentuje na rzecz nieadekwatności prób zestawienia klasycznej myśli arystotelesowsko-tomistycznej z teorią ewolucji. Moją odpowiedź na zarzuty znajduje się w artykule opublikowanym na łamach *Roczników filozoficznych KUL* [I:8]. Tak jak wspomniałem na wstępie, angielskie tłumaczenie całej polemiki ukaże się drukiem oraz online w roku 2023.

Co więcej, nasze poglądy są komentowane przez Jima Hofmanna – historyka nauki z California State University w Fullerton, specjalizującego się w dziedzinie filozoficzno-teologicznych aspektów historii teorii ewolucji. Hofmann wspomina o naszych poglądach w artykule zatytułowanym “Some Thomistic Encounters with Evolution,” *Theology and Science* 18, no. 2 (2020): 325–46. Wkrótce na łamach czasopisma *Scientia et Fides* ukaże się także obszerny dwuczęściowy artykuł Hofmanna poświęcony w całości różnicy poglądów między

Ernan Mc Mullin, Antonio Moreno, Raymond J. Nogar, Fran O'Rourke, Edward T. Oakes, oraz Gerard M. Verschuuren.

¹⁵ Choć Tomasz daje podstawy takiego rozumienia aktu stworzenia, należy wyraźnie podkreślić ten aspekt, zaznaczając, że powstanie istot żywych jest wynikiem transformacji już istniejącej materii.

¹⁶ Nicanor Pier Giorgio Austriaco et al., *Ewolucja w świetle wiary. Perspektywa tomistyczna* (Poznań: W drodze, 2019).

mną a Chaberkiem. Dodatkowo, moje publikacje znalazły zainteresowanie w szeroko rozumianym środowisku klasycznej filozofii i teologii o zasięgu międzynarodowym. Wyrazem tego są moje zagraniczne wykłady na tematy związane z ewolucją, o których wspominam w ogólnym wykazie osiągnięć naukowych.

Pozostały dorobek naukowy

W moim pozostałym dorobku naukowym zajmuję się szeregiem kwestii z szeroko rozumianego pogranicza nauk szczegółowych (zwłaszcza biologii), filozofii nauki (filozofii biologii), filozofii przyrody, metafizyki oraz teologii. Wiele z moich publikacji stanowi przyczynek do postępu w dialogu nauk szczegółowych i teologii, z dużym naciskiem na rolę filozofii jako pomostu między tymi dyscyplinami wiedzy. W tej dziedzinie udało mi się opublikować dwa rozdziały (we współpracy z innymi autorami) w popularnym podręczniku do historii dialogu nauki i religii, edytowanym przez Garego Ferngrena (Johns Hopkins University Press) [I:2 oraz II:2.3]. Na swoim koncie mam także szereg publikacji na temat Boskiej przyczynowości w świecie. Oprócz wspomnianych już artykułów [I:1; I:3; I:9], na swoim koncie mam także artykuł na temat stworzenia *ex nihilo* w kontekście współczesnych modeli kosmologicznych [II:4.5 – artykuł ten jest przygotowany do druku w angielskiej i hiszpańskiej wersji językowej]. W ostatnim czasie napisałem też artykuł na temat definicji i powstania życia (tekst ten jest przyjęty do druku w specjalnym numerze czasopisma *Religions*), oraz teologii naturalnej [II:4.1].

Znaczące miejsce w mojej pracy badawczej ma krytyczna ocena panenteizmu. Oprócz (pochodzącej z doktoratu) monografii na ten temat [II:1.1] oraz artykułu zestawiającego myśl Whiteheada i Hegla [II:4.7], w ostatnim czasie opublikowałem obszerny artykuł rozwijający pewne aspekty mojej analizy panenteizmu w czasopiśmie *Sophia* [II:4.2]. W przygotowaniu do druku jest także mój rozdział na temat panteizmu i panenteizmu dla *T&T Clark Handbook of the Doctrine of Creation* [II:2.4] (planowana data publikacji: 2023).

To samo wydawnictwo zamówiło u mnie hasło encyklopedyczne “Prolegomena in Thomas Aquinas” w ramach *T&T Clark Encyclopedia of Christian Theology* [II:2.5], planowana data publikacji: 2023). Na swoim koncie mam także artykuł na temat relacji nauk szczegółowych i teologii po soborze w Trydencie [II:2.2].

Po stronie filozoficznej mojego dorobku naukowego warto wspomnieć o moich studiach na temat przyczynowości, emergencji [II:1.1; II:2.1; II:4.8]¹⁷, klasycznej i współczesnych wersji hylemorfizmu [wspomniane wcześniej sekcje II:1.2; II:2.3; II:4.10], oraz doktryny analogii [II:4.4].

Na swoim koncie mam także pięć recenzji książek [II:13.1; II:13.2; II:13.3; II:13.4; II:13.5] i kilka publikacji popularnonaukowych.

¹⁷ Ostatni ze wspomnianych tu tekstów [II:4.8] opublikowałem w czasopiśmie *Zygon* jeszcze przed obroną doktoratu. Pomimo tego, że nie liczy się on do dorobku habilitacyjnego warto wspomnieć, że jak dotąd miał najwięcej cytowań spośród wszystkich moich publikacji.

5. Informacja o wykazywaniu się istotną aktywnością naukową albo artystyczną realizowaną w więcej niż jednej uczelni, instytucji naukowej lub instytucji kultury, w szczególności zagranicznej.

Moją pracę badawczą bezpośrednio po doktoracie rozpocząłem w ramach rocznego stypendium w Notre Dame Institute for Advanced Studies, na Uniwersytecie Notre Dame w South Bend, IN (USA). Był to bardzo intensywny i owocny rok. Miałem w tym czasie okazję do dialogu i konfrontacji moich opinii z wieloma naukowcami z różnych ośrodków o zasięgu międzynarodowym.

Po powrocie do Polski byłem afiliowany w Instytucie Tomistycznym w Warszawie, gdzie kontynuowałem moją pracę badawczą, skupiając się na filozoficznych i teologicznych aspektach teorii ewolucji. W czasie trzyletniej pracy w Instytucie uczestniczyłem w kilku konferencjach w Polsce i zagranicą. Prowadziłem też wykład w ramach Papieskiego Wydziału Teologicznego w Warszawie oraz wykłady i ćwiczenia w Kolegium Filozoficzno-Teologicznym oo. Dominikanów w Krakowie (afiliowanym w tamtym czasie do Papieskiego Uniwersytetu Jana Pawła II w Krakowie).

Aktualnie jestem afiliowany w Rzymie, przy Uniwersytecie Papieskim Świętego Tomasza z Akwinu. Zajmuję się pracą wykładową (pół etatu) oraz badawczą (pół etatu) – w ramach Instytutu Tomistycznego. Jestem odpowiedzialny (wraz z o. Thomasem Davenportem OP) za *Project for Science and Religion*.

Obecnie uczestniczę także w grantie dotyczącym ewolucji, którego szefem jest Nicanor Austriaco (Providence College – RI [USA] oraz University of Santo Tomas [Manila]) – Templeton Grant ID 61360 *Thomistic Evolution and the Defense of Faith and Reason: Engaging Catholic Families, Philosophers, and Theologians*.

6. Informacja o osiągnięciach dydaktycznych, organizacyjnych oraz popularyzujących naukę lub sztukę.

W aspekcie podstawowej pracy dydaktycznej prowadziłem/prowadzę następujące wykłady i ćwiczenia:

- 6.1. *Philosophy, Theology and Natural Sciences* (Angelicum – Rzym) – wykład, poziom licencjatu kościelnego i doktoratu (2022).
- 6.2. *Creation and Evolution* (Angelicum – Rzym) – wykład, poziom licencjatu kościelnego i doktoratu (2021).
- 6.3. *Theology of Creation* (Angelicum – Rzym) – wykład, poziom bakalaureatu kościelnego (od 2020 do chwili obecnej).
- 6.4. *The Origin and Propagation of Sin* (Angelicum – Rzym) – seminarium – poziom licencjatu kościelnego i doktoratu (2022).
- 6.5. *Creation and Contemporary Science* (Angelicum – Rzym) – seminarium – poziom licencjatu kościelnego i doktoratu (2020, 2022).
- 6.6. *Science and Religion – A Historical Introduction* (Angelicum – Rzym) – seminarium – poziom bakalaureatu kościelnego (2022).

- 6.7. Wykład i ćwiczenia z *teologii stworzenia* w Kolegium Filozoficzno-Teologicznym oo. Dominikanów w Krakowie – poziom studiów magisterskich (od 2017 aż do chwili obecnej).
- 6.8. Ćwiczenia z *filozofii przyrody* w Kolegium Filozoficzno-Teologicznym oo. Dominikanów w Krakowie (2017-2021).
- 6.9. Wykłady i seminaria z *teologii stworzenia, filozofii przyrody oraz relacji między teologią i naukami ścisłymi* w *Studium Dominicanum* w Warszawie (2017-2020)
- 6.10. *Wybrane zagadnienia teologii stworzenia w kontekście dialogu między naukami szczegółowymi, filozofią i teologią* – PWTW, Warszawa – poziom licencjatu kościelnego (2018/2019).
- 6.11. Interdyscyplinarne seminarium: *From Systems-Biology to Divine Concurrentism: New Mechanical Philosophy of Biology – Emergentism – Philosophy of Causation – Divine Action*, na uniwersytecie Notre Dame w Stanie Indiana, USA (2017).

Kolejnym ważnym osiągnięciem dydaktycznym jest szereg otwartych wykładów, które wygłosiłem w ostatnich latach (w okresie po doktoracie) w wielu ośrodkach akademickich na świecie:

- 6.12. *Evolution and Goal-Directedness: How Darwin Re-Invented Teleology*. Wykład otwarty na Massachusetts Institute of Technology (Boston, USA) w ramach serii wykładów sponsorowanych przez Thomistic Institute (Washington D.C.) (16 października 2022).
- 6.13. *How Did We Come to the Conclusion that the Universe Was Created ex nihilo?* Wykład otwarty w ramach serii wykładów (online) zorganizowanych przez Instytut Tomistyczny na Papieskim Uniwersytecie Świętego Tomasza z Akwinu w Rzymie (<https://angelicum.it/thomistic-institute/2022/05/16/how-did-we-come-to-the-conclusion-that-the-universe-was-created-ex-nihilo/>) (16 maja 2022).
- 6.14. Cykl 2 wykładów na temat *Antropogenezy i Mono- versus Poligenizmu* dla słuchaczy Dominikańskiej Szkoły Wiary w Gdańsku (Marzec – Kwiecień 2022).
- 6.15. Monograficzny wykład na temat *Antropogenezy* (4 x 45 min.) dla słuchaczy Dominikańskiej Szkoły Filozofii i Teologii w Krakowie (Marzec 2022).
- 6.16. *Evolution and Goal-Directedness: How Darwin Re-Invented Teleology*. Wykład otwarty w ramach serii wykładów (online) zorganizowanych jako część Projektu Dotyczącego Nauki i Wiary, sponsorowanego przez Instytut Tomistyczny na Papieskim Uniwersytecie Świętego Tomasza z Akwinu w Rzymie (15 grudnia 2021).
- 6.17. *Evolution ~ Philosophical and Theological Issues* – prezentacja w ramach seminarium doktoranckiego, na zaproszenie Ignacio Silva, Associate Professor of Theology and Science at Instituto de Filosofía, Universidad Austral (czerwiec 2021).
- 6.18. *Genesis Account of Creation and Evolutionary Theory*. Wykład otwarty w ramach Instytutu Tomistycznego na Papieskim Uniwersytecie Świętego Tomasza z Akwinu w Rzymie dla słuchaczy z Pekinu (luty 2021).

- 6.19. *What is Creation ex Nihilo? A Thomistic Introduction to a Key Christian Belief.* Wykład otwarty online w ramach Instytutu Tomistycznego na Papieskim Uniwersytecie Świętego Tomasza z Akwinu w Rzymie
<https://www.youtube.com/watch?v=p9kIFbMFxKw&t=1619s> (17 listopada 2020).
- 6.20. *Does God Create Through Evolution? The Aristotelian-Thomistic Perspective* – wykład otwarty dla Thomistic Institute at Blackfriars, Oxford, UK,
<https://soundcloud.com/thomisticinstitute/does-god-create-through-evolution-fr-mariusz-tabczek> (5 lutego 2020 roku).
- 6.21. *Classical Aristotelian-Thomistic Philosophy and Theology and the Theory of Evolution* – wykład otwarty na Catholic University of Taipei (Taiwan) (listopad 2019).
- 6.22. *DNA & the Secret of Life Classical Philosophy of Nature and Contemporary Science* – wykład w ramach głównej sesji konferencji *Science & Religion: The Dialogue Continues*, zorganizowanej przez International High School w Taipei (Taiwan) w listopadzie 2019.
- 6.23. *Emergentism – Its Objectives and Difficulties* – wykład otwarty na Normal University of Shanghai (listopad 2019).
- 6.24. *Biological Complexity: A New Scientific Revolution and Its Impact on Philosophy and Theology* – Vivan Lamb Lecture na Uniwersytecie Villanova w Randor Township, PA (12 kwietnia 2018).
- 6.25. *What Does God Really Do in an Evolutionary Change?: Divine Concurrence and Transformism from the Thomistic Perspective* – wykład otwarty w Ayala Center for Theology and the Natural Sciences na Gradual Theological Union w Berkeley, CA (5 kwietnia 2018).
- 6.26. *Co Arystoteles i św. Tomasz z Akwinu powiedzieliby o ewolucji?* Wykład w ramach seminarium na wydziale teologicznym Uniwersytetu w Toruniu (13 grudnia 2017).
- 6.27. *Powołani do nieśmiertelności – szczególny charakter duszy ludzkiej* – wykład w ramach serii wykładów otwartych na temat *Natury i łaski*, zorganizowanych przez Instytut Tomistyczny w Warszawie w roku akademickim 2017/2018 (listopad 2017).
- 6.28. *DNA i sekret życia: klasyczna filozofia przyrody w spotkaniu ze współczesną nauką* – wykład inauguracyjny na rozpoczęcie roku akademickiego 2017/2018 w Kolegium Filozoficzno-Teologicznym oo. Dominikanów w Krakowie (wrzesień 2017).

Organizacja i popularyzacja nauki:

- 6.29. Główny organizator międzynarodowej konferencji zatytułowanej *The Origin of Life and Nature Before Sin: Scientific and Theological Perspectives* na Papieskim Uniwersytecie Świętego Tomasza z Akwinu w Rzymie w Kwietniu 2022.
<https://angelicum.it/thomistic-institute/event/the-origin-of-life-and-nature-before-sin/>

- 6.30. Członek komitetu organizacyjnego specjalistycznej sesji zatytułowanej: *Workshop on Idealization, Modeling, and Representation in Philosophy of Science and the Classical Philosophy of Nature*, która odbyła się na Papieskim Uniwersytecie Świętego Tomasza z Akwinu w Rzymie w październiku 2021.
- 6.31. Główny organizator międzynarodowej konferencji zatytułowanej *Teleology in Physics and Biology* na Papieskim Uniwersytecie Świętego Tomasza z Akwinu w Rzymie – marzec 2021. <https://angelicum.it/event/teleology-in-physics-and-biology-online/>
- 6.32. Organizacja serii wykładów online w ramach *Project for Science and Religion* (Angelicum, Rzym) (2020/21 oraz 2021/22).
- 6.33. Członek rady konferencji naukowej *Osobliwość i Transcendens. Granice bytu i poznania* (Wydział Filozofii Uniwersytetu Rzeszowskiego, maj 2018).
- 6.34. Członek rady programowej konferencji naukowej *The insides of Nature* (Uniwersytet Katolicki, Braga, Portugalia, wrzesień 2018)
- 6.35. Dyrektor Studium Dominicanum w Warszawie (2017-2020).
- 6.36. Członek rady naukowej serii wydawniczej Instytut Tomistycznego *Dominikańska biblioteka teologii* (2017-2020).
- 6.37. Redaktor specjalnego numeru czasopisma *Scientia et Fides* na temat *Philosophical and Theological Aspects of Evolution* 8 (2) 2020.
- 6.38. Stały recenzent w czasopismach [*Scientia et Fides*](#), [*Theology and Science*](#), [*Theological Studies*](#), [*Sophia*](#)
- 6.39. Pojedyncze recenzje dla czasopism [*Zygon*](#), [*Kriterion*](#), [*Forum Philosophicum*](#), [*Biology and Philosophy*](#), [*Collectanea Theologica*](#), [*AI and Society*](#), [*American Catholic Philosophical Quarterly*](#), [*Religious Studies*](#), [*Dialectica*](#), [*AI & Society*](#)

7. Oprócz kwestii wymienionych w pkt. 1-6, wnioskodawca może podać inne informacje, ważne z jego punktu widzenia, dotyczące jego kariery zawodowej.

.....
(podpis wnioskodawcy)